

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КОМПАНИЙ Олена – доктор педагогічних наук.

Наукові інтереси: дидактика, лінгводидактика початкової, середньої та вищої школи.

БОНДАР Тетяна – учитель вищої категорії, учитель початкових класів Херсонського ліцею № 51.

Наукові інтереси: лінгводидактика початкової школи, інноваційні технології.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOMPANII Olena – doctor of Pedagogical Sciences.

Scientific interests: didactics, linguodidactics of primary, secondary and higher schools.

BONDAR Tetiana – Teacher of the Highest Category, Primary School Teacher Kherson Lyceum № 51.

Scientific interests: linguodidactics of primary, innovative technologies.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.12.2025 р.

УДК 378.147:37.015.31(373.3)

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-29-33

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0575-5205>

e-mail: nvnatalka@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ

У статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів до технологічної освіти. Зазначено, що технологічна освіта посідає важливе місце у формуванні ключових компетентностей молодших школярів, зокрема конструктивних, креативних, логічних, дослідницьких та просторових умінь. Наголошується, що сучасна школа потребує педагога, здатного організовувати навчальний процес із використанням різноманітних матеріалів, інструментів та інноваційних методик, інтегруючи технологічну діяльність у зміст освітніх дисциплін. У цьому контексті підготовка майбутніх учителів має передбачати цілеспрямоване формування професійних компетентностей, розвиток технологічної, комунікативної, проєктно-дослідницької та організаційно-педагогічної готовності.

Проаналізовано ключові виклики, які ускладнюють якісне опанування технологічної освітньої галузі студентами педагогічних спеціальностей. До них належать: обмеженість матеріально-технічної бази в університетах, недостатня кількість практико-орієнтованих занять, фрагментарність проєктно-дослідницької підготовки, потреба в інтеграції технологічної освіти з іншими навчальними дисциплінами, а також недостатній рівень засвоєння цифрових інструментів і STEM/STEAM-підходів. Підкреслено, що вирішення цих проблем є необхідною умовою формування педагога, здатного забезпечити творчу діяльність молодших школярів, організувати продуктивне середовище практичної взаємодії та реалізувати особистісно орієнтований підхід.

Проведений аналіз сучасних наукових праць дозволив окреслити основні тенденції розвитку технологічної освіти та напрями вдосконалення професійної підготовки вчителя. Відзначено зростання ролі інтегрованих і проєктних форм навчання, підсилення практичного компонента, застосування цифрових платформ і конструкторських програм, використання дизайн-мислення, а також впровадження міждисциплінарних завдань, що поєднують технології з природничою, математичною та мистецькою освітою. Особливу увагу приділено ролі креативного, логічного, просторового та алгоритмічного мислення у професійній підготовці майбутнього педагога, оскільки саме ці складники визначають здатність учителя проєктувати ефективні технологічні завдання, керувати творчим процесом учнів і сприяти розвитку їхньої практичної компетентності.

Ключові слова: технологічна освіта, початкова школа, підготовка майбутніх вчителів, STEM/STEAM, проєктно-дослідницька діяльність, дизайн-мислення, креативність, професійна компетентність.

KOTELIANETS Natalka –

Doctor of Pedagogy, Professor,

Head of the Chair of Pre-school and Primary School Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0575-5205>

e-mail: nvnatalka@ukr.net

TECHNOLOGICAL EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL: CHALLENGES AND WAYS OF TEACHER'S TRAINING

The article examines the theoretical and practical aspects of preparation of future primary school teachers for technological education. It is noted that technological education plays an important role in formation of the key competencies of young learners, particularly constructive, creative, logical, research, and spatial skills. It is emphasized that the modern school requires a teacher capable for organizing the educational process using a variety of materials, tools, and innovative methods, integrating technological activities into the content of academic subjects. In this context, the training of future teachers should include the purposeful development of professional competencies, as well as technological, communicative, research-project, and organizational-pedagogical readiness.

The key challenges that complicate the effective acquisition of technological education by students of pedagogical specialties are analyzed. These include limited material and technical resources in universities, insufficient practice-oriented training sessions, fragmented research and project preparation, the need for integration of technological education with other academic disciplines, and the insufficient mastery of digital tools and STEM/STEAM approaches. It is emphasized that overcoming these challenges is essential for preparation of a teacher capable of ensuring the creative activity of young learners, organizing a productive environment for practical interaction, and

implementing a learner-centered approach.

The analysis of contemporary scientific works allowed identifying the main trends in the development of technological education and the directions for improving teachers' professional training. The increasing role of integrated and project-based learning, the strengthening of the practical component, the usage of digital platforms and design software, the application of design thinking, and the implementation of interdisciplinary tasks combining technologies with science, mathematics, and arts are highlighted. Particular attention is paid to the role of creative, logical, spatial, and algorithmic thinking in the professional training of future teachers, as these components determine the teacher's ability to design effective technological tasks, manage students' creative processes, and support the development of their practical competence.

Key words: technological education, primary school, teacher training, STEM/STEAM, project-research activity, design thinking, creativity, professional competence.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Технологічна освіта в початковій школі є складовою формування ключових компетентностей сучасного учня: дослідницьких, креативних, критичного мислення та вміння працювати з різними матеріалами й інструментами. Сьогодні освітній процес початкової школи вимагає від вчителя не лише знань предмету, а й здатності організовувати практичну, проєктно-ігрову та інтегровану діяльність учнів, формуючи навички самостійності та творчості.

Водночас підготовка майбутніх учителів до технологічної освітньої галузі стикається з рядом викликів: обмеженість практичної бази, недостатня інтеграція інноваційних технологій у навчальні плани та потреба у формуванні компетентностей, необхідних для реалізації технологічного компонента навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У галузі технологічної освіти у початковій школі низка науковців досліджували різні аспекти підготовки майбутніх учителів та розвитку компетентностей учнів. Так, Вітренко І. та Сидоренко О. (2020) зосереджували увагу на теоретичних основах технологічної освіти, акцентуючи на інтеграції практики та теорії, розвитку креативності та технічних умінь дітей. Шевченко Т. досліджувала інтеграцію технологічної освіти з міждисциплінарними підходами та формування просторового й логічного мислення учнів [4].

Ковальчук Л. підкреслювала важливість проєктно-дослідницької діяльності у підготовці майбутніх педагогів, відзначаючи її роль у формуванні компетентностей організації навчального процесу та розвитку умінь самостійного вирішення педагогічних задач [3]. Lavrenova M., Lalak N. та Molnar T. акцентували на інтегрованих завданнях та проєктних методах, а також на застосуванні цифрових та STEM-підходів у підготовці педагогів [9].

Дослідження Koh J., Chai C., Wong B. та Hong H. висвітлюють застосування дизайн-мислення та інноваційних методик, зокрема STEM/STEAM-проєктів, у підготовці майбутніх учителів [8]. Концепції конструктивізму та використання комп'ютерних і технологічних інструментів для розвитку мислення у дітей розробляв Papert S. [11].

Şahal M. досліджував використання технологій та цифрових інструментів у підготовці вчителів початкової школи, звертаючи увагу на розвиток навичок адаптації до навчальної ситуації [13]. Rojas Bruna C. висвітлювала ефективність академічних портфоліо та проєктно-дослідницьких методів, що дозволяють інтегрувати технологічну освіту з іншими предметними галузями [12]. Alek-

sieva L. акцентувала на підготовці педагогів до цифрової трансформації освіти та використанні інноваційних методик у початковій школі [6]. Дослідження Pappa C., Georgiou D. та Pittich D. зосереджувались на перцепціях учителів щодо технологічної освіти та виявленні бар'єрів і потреб у впровадженні інноваційних методик [11].

Таким чином, аналіз сучасних досліджень демонструє, що науковці розглядають технологічну освіту як багатовимірний процес, що включає інтеграцію теорії та практики, проєктно-дослідницьку діяльність, застосування цифрових технологій і STEM/STEAM-підходів, а також формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Мета статті: обґрунтування шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації технологічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологічна освіта в початковій школі є ключовим компонентом формування у дітей технічних, конструктивних, дослідницьких та креативних компетентностей. Вона спрямована на розвиток як практичних умінь, так і критичного та креативного мислення, необхідного для успішної діяльності у 21 столітті (Вітренко, І.М., Сидоренко, О.П.; Koh, J.H.L., Chai, C.S., Wong, B., Hong, H.-Y.).

Основні напрями технологічної освіти включають:

1. Опанування базових технологій роботи з матеріалами

Робота з різними матеріалами: папір, картон, нитки, волокнисті, природні, пластичні та штучні матеріали.

Формування ручних навичок, конструктивного та художнього мислення через практичні завдання, аплікації, моделювання та ліплення.

2. Формування навичок проєктної та дослідницької діяльності

Проєктна діяльність дозволяє учням опанувати процеси планування, організації та оцінювання власних результатів [3; 9].

Дослідницькі активності розвивають критичне мислення, здатність ставити запитання, аналізувати та робити висновки [11].

3. Розвиток просторового, логічного та алгоритмічного мислення

Заняття з конструювання, модульного оригамі, роботи з природними матеріалами сприяють розвитку просторового мислення.

Алгоритмічне та логічне мислення формується через послідовні інструкції, проєктування моделей та вирішення практичних задач [13].

4. Використання інтегрованих та міждисциплінарних підходів

Технологічна освіта ефективно поєднується з

математикою, природознавством, мистецтвом, формуючи цілісний підхід до навчання [2; 5].

Інтеграція дозволяє учням застосовувати знання з різних предметів у практичній діяльності, стимулюючи розвиток креативності та самостійності [12].

Сучасні дослідження підкреслюють, що компетентнісний підхід у підготовці педагогів не обмежується передачею знань, а передбачає розвиток здатності:

- ефективно організовувати навчальний процес;
- використовувати інноваційні методики та цифрові технології;
- інтегрувати технологічну освіту у практичну діяльність учнів [6;11].

Таким чином, технологічна освіта формує у дітей комплексні уміння і компетентності, забезпечує розвиток їхньої творчості та дослідницької активності, а підготовка педагогів повинна створювати умови для реалізації цього потенціалу у сучасній початковій школі.

Сучасна підготовка майбутніх педагогів початкової школи до опанування технологічною освітньою галуззю стикається з низкою проблем, що потребують системного вирішення:

1. Обмежена матеріально-технічна база

Багато навчальних закладів не мають достатньої кількості сучасних інструментів, обладнання та матеріалів для проведення практичних занять із технології.

Це обмежує можливості студентів здобути реальний практичний досвід роботи з різними матеріалами. Як наслідок, майбутні педагоги відчують складнощі у плануванні та проведенні інтерактивних занять для учнів початкової школи.

2. Недостатня кількість практичних занять

Традиційні навчальні програми часто акцентують увагу на теоретичній підготовці, залишаючи обмежений час для моделювання реальних освітніх ситуацій.

Відсутність систематичних практичних занять ускладнює формування у студентів умінь організовувати технологічні та інтегровані уроки.

Через це зростає потреба у впровадженні лабораторних практик, міні-проектів та ігрових симуляцій, які дозволяють відпрацювати педагогічні навички у безпечному навчальному середовищі.

3. Потреба у формуванні проєктно-дослідницьких компетентностей

Сучасний учитель повинен бути здатний створювати інтегровані проєкти та навчальні ситуації, що стимулюють розвиток креативного та критичного мислення у дітей.

Недостатня підготовка студентів до проєктно-дослідницької діяльності обмежує їхню здатність ефективно застосовувати інноваційні методи навчання.

Вирішення цього виклику потребує впровадження системного проєктно-дослідницького підходу у процес підготовки майбутніх педагогів.

4. Необхідність інтеграції технологічної освіти з іншими освітніми галузями

Технологічна освіта не існує ізольовано – її ефективність значно підвищується через інтеграцію з математикою, природознавством, художньою діяльністю та іншими освітніми галузями.

Майбутнім педагогам необхідно опановувати методики розробки інтегрованих завдань, що дозволяють учням застосовувати знання з різних галузей у практичній діяльності.

Відсутність відповідної підготовки ускладнює створення цілісного навчального процесу, який розвиває компетентності та креативність учнів одночасно.

5. Розвиток цифрової грамотності та компетентностей 21 століття

Новітні технології та цифрові інструменти активно впроваджуються у початкову школу, але не всі студенти мають достатній рівень цифрової компетентності.

Підготовка повинна включати опанування цифрових платформ, програм для моделювання, конструкторських та проєктних програм, що дозволяють поєднувати технології з інтегрованим навчанням.

6. Формування педагогічної рефлексії та критичного мислення

Важливим викликом є розвиток у здобувачів освіти здатності аналізувати власну практику, оцінювати ефективність навчальних сценаріїв та вносити корективи.

Без належної рефлексивної підготовки майбутні педагоги можуть повторювати типові помилки та не вміти адаптувати технологічні підходи до конкретного класу чи групи учнів.

Для подолання сучасних викликів у підготовці майбутніх педагогів початкових класів до технологічної освітньої галузі пропонується комплексна система методів, яка поєднує теоретичну підготовку, практичні навички, інноваційні підходи та рефлексивну діяльність.

1. Інтеграція теорії та практики

Лабораторні та практичні заняття:

студенти отримують можливість працювати з різними матеріалами (папір, картон, нитки, волокнисті, штучні, пластичні, природні матеріали) та інструментами, опановуючи основні технологічні навички. Практичні виправи включають конструювання, ліплення, аплікацію, плетіння, шиття та моделювання простих механізмів.

Моделювання освітніх ситуацій: організація міні-проектів, рольових ігрових активностей та інтегрованих занять дозволяє студентам спробувати себе у ролі педагога, відпрацювати планування уроків і оцінювання навчальної діяльності дітей. Такий підхід формує здатність адаптувати теоретичні знання до реальних умов освітнього процесу.

2. Проєктно-дослідницький підхід

Створення власних освітніх проєктів:

студенти розробляють навчальні проєкти для початкових класів з урахуванням вікових особливостей дітей, освітніх стандартів та інтеграції технологій. Це сприяє розвитку творчого та критичного мислення, а також навичок планування та реалізації навчальних завдань.

Розробка інтегрованих завдань: техно-

логічна освіта поєднується з іншими освітніми галузями (математика, природознавство, мистецтво), що дозволяє студентам створювати міждисциплінарні освітні ситуації. Такий підхід розвиває вміння організовувати комплексну діяльність дітей, де технологія стає засобом навчання та розвитку.

3. Використання інноваційних методик

Модульне навчання та STEM/STEAM-проекти: студенти отримують практику роботи з інтегрованими технологічними проєктами, що охоплюють науку, технології, інженерію, мистецтво та математику. Це дозволяє формувати у дітей комплексні компетентності та розвивати творчі та аналітичні навички.

Застосування дизайн-мислення: використання принципів дизайн-мислення допомагає студентам навчитися створювати освітні ситуації, які відповідають потребам дітей, розвивають їхню самостійність і творчість, а також дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних особливостей учнів.

4. Рефлексивна діяльність та самоаналіз

Щоденники спостережень та аналіз практики: студенти ведуть записи про власні освітні практики, аналізують результати ігрових та проєктних занять, оцінюють ефективність використаних методів й інструментів.

Оцінювання та вдосконалення освітніх ситуацій: на основі рефлексії студенти вносять зміни у підготовлені сценарії та завдання, розробляють нові підходи до організації технологічної освіти, що сприяє формуванню їхньої педагогічної майстерності та готовності до роботи в реальних умовах початкової школи.

Таким чином, практична цінність підготовки полягає не лише у формуванні професійних знань і навичок, а й у розвитку педагогічної майстерності, здатності до інноваційної діяльності та створення освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку дітей початкової школи.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до технологічної освітньої галузі є ключовим компонентом формування компетентного педагога ХХІ століття. Для ефективної реалізації технологічної освіти необхідна:

1. Інтеграція теоретичних знань та практичної діяльності.
2. Використання проєктно-дослідницьких та інтерактивних методик.
3. Розвиток креативного, критичного та дизайн-мислення у студентів.

4. Формування умінь організовувати інтегровану освітню діяльність у початковій школі.

Таким чином, впровадження комплексної системи підготовки майбутніх учителів забезпечує ефективне опанування технологічною освітньою галуззю, розвиток ключових компетентностей учнів та підвищення якості освітнього процесу в початковій школі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вітренко І. М., Сидоренко, О. П. Технологічна освіта в початковій школі: теорія і практика. Київ:

Видавничий дім «Освіта». 2020.

2. Гнатюк Н. В. STEAM-підходи в початковій школі: методичні рекомендації для вчителів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2019.

3. Ковальчук Л. М. Проєктно-дослідницька діяльність у системі підготовки вчителів початкової школи. *Науковий часопис НПУ*. 2021. 37(2). С. 45–53.

4. Шевченко Т. П. Інтеграція технологічної освіти та міжпредметних зв'язків у початковій школі. *Педагогічні інновації*. 2020. 15(4). С. 112–120.

5. Юрченко С. В. Інноваційні технології у підготовці майбутніх учителів. Київ: Видавництво «Ліра-К». 2018.

6. Aleksieva L. Preparing Pre Service Teachers for the Digital Transformation of Education: Exploring University Teacher Educators' Views and Practical Strategies. *Education Sciences*. 2025. 15(4). P. 404. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15040404>

7. Denton D. Preparing preservice teachers to teach ... *Statistics Education Research Journal*. Article 437. 2023.

8. Koh J. H. L., Chai C. S., Wong B., Hong H.-Y. *Design Thinking for Education: Conceptions and Applications in Teaching and Learning*. Singapore: Springer. 2015.

9. Lavrenova M., Lalak N. V., Molnar T. I. Preparation of Future Teachers for Use of ICT in Primary School. *Review of Research and Innovation*, 2020.12(1 Suppl.). P.230. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1supl/230>

10. Obiefuna, C. A., Offorma, G. C. (2014). Pre service Teachers' Perception of Using Mobile Devices in Teaching Climate Change in Primary Schools. 2014. [Preprint] arXiv:1407.4450.

11. Pappa C. I., Georgiou D., Pittich D. Technology education in primary schools: addressing teachers' perceptions, perceived barriers and needs. *International Journal of Technology and Design Education*. 2023. 34. P. 485–503.

12. Rojas Bruna C. Enhancing Primary Teacher Training through Academic Portfolios in Advanced Mathematics Courses. 2025. [Preprint] arXiv:2504.06159.

13. Şahal M. Pre service primary teachers' views and use of technology. *Research in Learning Technology*. Article 2718. 2020 DOI: <https://doi.org/10.25304/rlt.v28.2718>

REFERENCES

1. Vitrenko, I. M., & Sydorenko, O. P. (2020). Tekhnolohichna osvita v pochatkovii shkoli: teoriia i praktyka [Technological education in elementary school: theory and practice]. *Osvita*. [in Ukrainian]

2. Hnatiuk, N. V. (2019). STEAM pidkhody v pochatkovii shkoli: metodychni rekomendatsii dlia vchyteliv [STEAM approaches in elementary school: methodological recommendations for teachers]. Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian]

3. Kovalchuk, L. M. (2021). Proiektno-doslidnytska diialnist u systemi pidhotovky vchyteliv pochatkovoi shkoly [Project-research activities in the primary school teacher training system]. *Naukovyi chasopys NPU*. 37(2). S. 45–53. [in Ukrainian]

4. Shevchenko, T. P. (2020). Intehratsiia tekhnolohichnoi osvity ta mizhpredmetnykh zv'iazkiv u pochatkovii shkoli [Integration of technology education and cross-curricular connections in elementary school]. *Pedahohichni innovatsii*. 15(4). S. 112–120. [in Ukrainian]

5. Yurchenko, S. V. (2018). Innovatsiini tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Innovative technologies in the training of future teachers]. *Lira K*. [in Ukrainian]

6. Aleksieva, L. (2025). Preparing pre-service teachers for the digital transformation of education: Exploring university teacher educators' views and practical strategies. *Education Sciences*. 15(4). 404. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15040404> [in English]

7. Denton, D. (2023). Preparing preservice teachers to

teach... Statistics Education Research Journal. Article 437 p. [in English]

8. Koh, J. H. L., Chai, C. S., Wong, B., & Hong, H.-Y. (2015). Design thinking for education: Conceptions and applications in teaching and learning. Springer. [in English]

9. Lavrenova, M., Lalak, N. V., & Molnar, T. I. (2020). Preparation of future teachers for use of ICT in primary school. Review of Research and Innovation. 12(1 Suppl.). 230. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/230> [in English]

10. Obiefuna, C. A., & Offorma, G. C. (2014). Pre-service teachers' perception of using mobile devices in teaching climate change in primary schools [Preprint]. arXiv:1407.4450. [in English]

11. Pappa, C. I., Georgiou, D., & Pittich, D. (2023). Technology education in primary schools: Addressing teachers' perceptions, perceived barriers, and needs. International Journal of Technology and Design Education. 34. Pp. 485–503. [in English]

12. Rojas Bruna, C. (2025). Enhancing primary teacher training through academic portfolios in advanced mathematics courses [Preprint]. arXiv:2504.06159. [in English]

13. Şahal, M. (2020). Pre-service primary teachers'

views and use of technology. Research in Learning Technology. Article 2718. DOI: <https://doi.org/10.25304/rlt.v28.2718> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування технологічної культури учнів початкової школи, формування технологічних умінь дітей дошкільного віку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOTELIANETS Natalka – Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Chair of Pre-school and Primary School Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: formation of technological culture of primary school students, formation of technological skills of preschool children.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2025 р.

Стаття прийнята до друку 22.12.2025 р.

УДК 378.147:51:001

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-33-37

ОКОЛЬНИЧА Тетяна –

доктор педагогічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри спеціальної освіти
Цentrальноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

ЗАВІТРЕНКО Долорес –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної освіти
Цentrальноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-4810>
e-mail: zavitrenkod@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті структурно охарактеризована методологія дослідження проблем спеціальної освіти, яка побудована на таких рівнях: 1) загально-філософському, який забезпечує вивчення проблем спеціальної освіти у просторі діалектичних законів та закономірностей; 2) загально-науковому – аналіз досліджуваної проблеми забезпечують системний, хронологічний, антропологічний, аксіологічний підходи; 3) конкретно-науковому, який передбачає вивчення проблем спеціальної освіти з урахуванням порівняльного, історико-генетичного та персоніфікованого підходів, які сприяють відтворенню об'єктивної картини науково-педагогічного знання, дають можливість проникнення в сутність педагогічних феноменів, різноманітних їх аспектів.

Дослідження ґрунтується на загальних філософських знаннях про діалектичність процесу пізнання, про буття, природу, людину, світ повсякденності; взаємозумовленість педагогічних, соціально-економічних, культурних явищ і процесів та необхідність їхнього вивчення у зв'язку з конкретно-історичними умовами суспільного життя; про єдність історичного і логічного, про об'єктивний підхід до аналізу процесів генези проблем спеціальної освіти.

Значне місце займають ідеї об'єктивного позитивізму, основна мета якого полягає в осмисленні фактів як сукупності теоретичного і практичного досвіду.

Усі зазначені підходи використовуються комплексно, оскільки жоден з них не є універсальним для успішної реалізації поставленої мети. Вони ґрунтуються на загальнонаукових принципах: єдності історичного і логічного, об'єктивності, усебічності й цілісності вивчення процесів і явищ. Характерним для спеціальної освіти є реалізація в дослідженнях принципу сутнісного аналізу та принципу синергетичності феноменів.

Означені принципи є основою для визначення комплексу взаємодоповнювальних методів дослідження проблеми: загальнонаукові: методи теоретичного аналізу і синтезу – для упорядкування сукупності термінів і понять, для формування висновків та узагальнень; індукція, дедукція, узагальнення, ретроспекція, порівняння – з метою вивчення і аналізу нормативно-правових документів.

Ключові слова: методологія, рівні методології, наукові підходи, загальнонаукові принципи, методи дослідження.